

מאת: שמואל גורן

סופרים אנגליים ממוצא יהודי טוענים: „היהודים הם ראוותנים. טורפנים. חמרנים. חמדנים. צבועים. גזענים. בעלי מנטאליות גמו וכולי וכולי... (היהדות) נשלטת על ידי שלושה מאפייני גמו: פחד, קניינות וחמדנות...”

מישפחה שכזאת

אלים שלנו. וכך החליטה לחקור את הדבר ולראיון כמה מהם...

ב. אלף גרונות

ברטוב ממשיך בהקמת המישפחה היהודית המטוייחת, שעמיה הוא מונה את כולנו, ומוסיף: בשמיים ימחלו לי — אבל איני קורא קבוע של השכונות היהודיות האנגלי הוה. וממשיך ומספר על ארבעה סופרים, לא בולטים, אנגלים ממוצא יהודי, שאת איכות כתיבתם ניתן לסווג בליגה השנייה של הסופרים בישראל: חיים ברמאנט, ברניס רובנס, ברייאן גלאנוויל ופרדריק רפאל. ומסביר ברטוב: המראיית בחרה בארבעה אלה משום שהם רשמה כי ביצירתם מפיץ יסוד זה של השפלה-עצמית...

נושא זה של השפלת היהודים את עצמם שמטריד את הגויה בעלת הרכון הישראלי הביא, לדיברי ברטוב, לתגובתו של חיים ברמאנט שאמר למראיית: ביקורת עצמית אינה שינאה עצמית ורדאי לא אנטישמיות יהודית... והגברת ברניס רובנס השיבה: סופרים כפריאן גלאנוויל כותבים מתוך חוסר-הביטחון והכילכול שלהם עצמם, מתוך כוון למצואם. אבל אני מרגישה בכתיביהדותי...

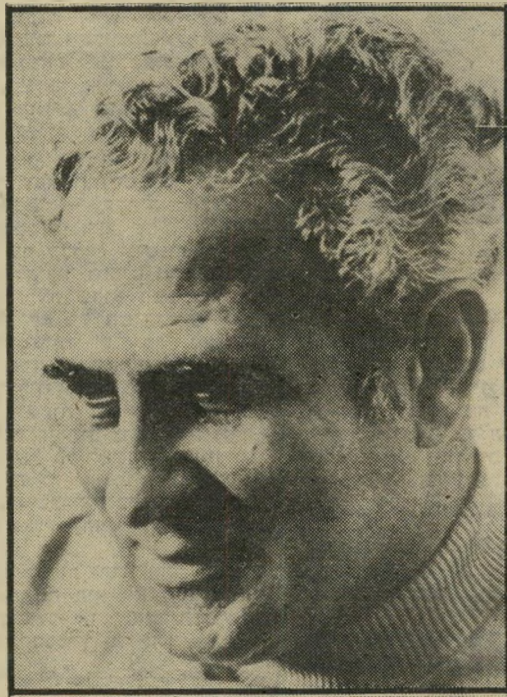
בשלב זה של טיוח מישפחתי, ממנה ברטוב עצמו כשרה-צדק וכותב: אחרי שעשינו צדק לשניים הראשונים, נים, נפנה לגלאנוויל ולרפאל... והראשון מביניהם משיב לשאלת המראיית הגויה בעלת הרכון הישראלי, כי: (היהדות) עזבה נראית לי פרימיטיבית מאד, נשלטת על ידי שלושה מאפייני גמו: פחד, קניינות וחמדנות. כל זה מוצדק, כמוכן, היסטורית, אבל לאהוב אותם אי-אפשר...

הגיבור הרביעי במישפחתו המתכתבת של ברטוב הוא פרדריק רפאל, הזכור לקהל הישראלי מתסריטיו לסידרת-הטלוויזיה חלומות של זוהר ומתסריטו לזאב-לנג. ובסיגנון טיוח על עקרון הנגטיב מציג ברטוב את רפאל לקורא במגמה שידחה אותו: היה לו רגע של שיכרון יהודי, ערב ששת-הימים, ומגודל הזדהות עם הנצחון קרא לכונ שגולר או יהושע. הוא גם היה מן הראשונים שהתפכחו ובימו מאז 68 כתב, כי ליבו עם הסטודנטים כפארים ולא עם הישראלים ש, רימו אותם כאשר טענו שנשקפת לישראל סכנת-קיום ואחר-כך הנחילו לטרכים מפלה מוחצת כל-כך... מובן שברטוב שוכח לציין כאן, כי הוא היה זה שטען לפני רפאל את הטענות שזה הציגן אחר-כך כ„רמאות”.

וכאן משווה ברטוב את תשובתו של רפאל לשאלות הגויה בעלת הרכון הישראלי, תוך חיבוט בכל הישראליים שאינם פוסעים בדרכו המטוייחת של מחבר חלומות של זוהר: כך גם תשובתו — ככתב — ללין ריד באנקס, שאני יכול לשמעה נאמרת כאלף גרונות גם בקיבורית ישראלית... ואכן, דעתו של פרדריק רפאל, המזכירה את נאום-הפתחה בחלק האחרון בחלומות של זוהר: מה אני? היכן אני? קולאז? פאסטיש? עירובוביה? המון? אני סופר, ואני יכול להרשות לעצמי לאכלס המונים ואפילו קצת עירובוביה... מדוע אני די-ערכי כוחם ליהדות שלי? משום שאני מסרב לעמוד במתחיה... אינני חש מחויבות לכדית ואפילו לא מברעת בעניינים יהודיים...

ג. האם פשטה הסיפרות העברית החדשה את הרגל?

אחרי הצגת דיעות חצויות שכאלה, הופך ברטוב את מסקנותיה המישפחתיות של הגויה בעלת הרכון הישראלי למעין השקפת-עולם אישית של עצמו: ואולי היא תמיכה פחות — ורק אנגליה יותר — מן הנראה לעין: „פעמים אחדות הרהיבה אותי נטייה זו של הלקאה

חונך ברטוב

כאשר הם נלחמים איש באחיו. אני לא שם עליהם — ומה אתך — כאשר הם נלחמים איש באחיו. אין הפלשתניאים מרגיעים אותנו, (גולדה אמרה זאת במופיה) בכלל עם של ממש. לכן זה לא בסדר (היגיון) לראותם נרדפים ונהרגים. ומכל מקום זה טוב ליהודים. לפלשתניים אין מולדת, וזה הפך אותם לטרדנים. זה ממלא אותם מורת-רוח, ומי אוהב אנשים כאלה? לנו יש תעשייה צבאית, שוטרים וארכיאולוגים, אנשים שאפשר לסמוך עליהם, אנחנו מוכרים אפילו נשק לנוצרים (עסקים הם שוב עסקים) וזה מוכרח להיות טוב ליהודים.

ובהמשך אותו שיר שמחברו עלום-שם, ממשיך וידידו המישפחתי של ברטוב ומספר על פגישתו עם: גויה בעלת רכון ישראלי... וכונתו לסופרת לין ריד באנקס * אשר לדבריו, היא: לא היתה מפוגלת להאמין שהשינאה העצמית (ולבסטהאם, במקור הנרמז) היהודית יכולה לרדת למדרגה כזו... וברטוב ממשיך בציטוט מהמיכתב: היא סירבה להאמין כמלוא-כונדרותם של האינטלקטוא-

א. בגידת האינטלקטואלים

כיסוי בקיעים בטיח, אופייני ביותר בחברה הישרא-לית. בכל מצב שבו מתעוררת בעייה כלשהי — מטייחים. הוגה זה אינו פוסח על הסיפרות והתרבות הישראליים ומיכלול בעיות-הזהות שלהן. לא זו בלבד שנוהג זה דומיננטי בתרבות הישראלית, אלא שהוא הפך אחד מאושותיה, מאבני-היסוד שלה, תוך הפיכת יוצרים רבים לטייחים.

סופרים רבים, באיכויות שונות, עושים מיחיתם כבעלי-טורים בעיתוני הבוקר והערב, תוך שהם נותנים פיתחון-עט מתמיד להגיגת-הטיוח שלהם, וכמינהגה של חברה שלמה, שהם מתיימרים להיות מפקדים על ערכיה, אין הם בונים דבר, אלא מטייחים ופוצחים פה בשירת-היצירה.

חונך ברטוב, במדורו הפרט הקטן במעריב, תחת הכו-רת תרת אגרת מן המישפחה מציג את אחת הדוגמאות המא-לות של טיוח תרבותי, עמוס תלייתילים של הצטדקויות ופיתחון-עט אינטלקטואליים — שרק סופר עיברי יכול להתברך בהם — המכסים אמיתות, וחושפים רצונות. בסיגנון אפולוגטי מתחיל ברטוב את מאמרו בהתפלספות מילולית נוסח תקופת-ההשכלה, על גדולת-היהודים ב-קישליה-המיכתבים שלהם: כפוחה מתחו גשוני-נייר על פני גבולות מדיניים, תרבותיים ולשוניים, קיימו והעשירו את האחדות היהודית... תוך העזרות באגירתו של חסדאי אבן-שפרוט מקורדובה, מעמיד ברטוב את עצמו כמותח גישרי-נייר על-פני גבולות מדיניים, תרבותיים ולשוניים, ומביא לקראיו את תוכנה של תיבת-המיכתבים שלו.

המיכתב הראשון שבתיבתו של ברטוב נתקבל מידי, בוקר בכסאס, החרד לגורל ישראל, ותוך כדי חרדותיו ותיארו, מוסיף להן ברטוב מרכאות להמחאת גישרי-הנייר שלו כמו: תוך הדגשת מתינותו ו„ישר-ליבו” של סאדאת... מאחר שאותו יוד של ברטוב דן, במיכתבו, באמיתות-יסוד של ישראל והיהדות, אמיתות שאינן נר-אות מן הסתם לממוען, מגדיר ברטוב את ידידו כ„נפש פשוטה” משמע — נפש שאינה מורכבת כנפשו-שלו.

את מיכתבו השני קיבל ברטוב מ„ידיד-כאחילי בלינרדו”, אחד מחברות ידידים שהקים לעצמו בימי שהותו שם כניספת-התרבות של ישראל. ידידים שאתם הוא מכנה: מן האינטלקטואלים המעטים שעשי את כל הדרך חזרה מניכור גמור לרבות גוברת מזוהת היהודית... הצגת-מצב, העוללה להעלות את התחושה שברטוב מוכר את יכולת-השיכנוע שלו על-מנת לקבל שוב את מישרת הניספח בלונדון.

בהמשך דבריו על מיכתב זה, מספר ברטוב על קבוצה של „סופרים למען ישראל” שאותה אירגן בתקופה שקדמה למילחמת ששת-הימים. אותו ידיד, שברטוב אינו טורח כלל להביא את שמו, כותב במיכתבו על המצב בישראל כפי שהוא נראה לו: מצב היהודים בארץ מעומקמת זו אינו בשום-פנים כליכך מסוכן. הוא פשוט מאד קפסטרופאלי. אין מקום שאשתי ואני נקלעים אליו, שלא ניתקל בשינאה עצמית וכפסקיות הפנימיים המכרי-סמים ומכלים את בני-עמנו. בכל מקום מסכרים לך כי היהודים הם ראוותנים, טורפנים, חמדנים, צבועי-עם, גזענים, בעלי מנטאליות-גמו וכולי... וכולי...

לאחר הגדרה שכזו על כל היושבים בציון, בא אותו ידידי של ברטוב ומביא במיכתבו שיר „פרי-עטו של סופר יהודי מפורסם” על-מנת להוכיח השקפותיו אודות יצר הכלייה העצמית הרווח בארץ. מבלי לנקוב בשמו של אותו „סופר יהודי מפורסם” מצטט ברטוב את השיר ממיכתב חברו:

האם זה טוב ליהודים?
אינך יכול שלא להצטער מאד.

* באנקס, סופרת ירחוני-נשים בריטית, שהתגוררה כמה שנים בארץ, ומזה 10 שנים בונה לעצמה תדמית ישראלית. בתמורה אף התארכה באחרונה ב„מישכנות שאננים” בירושלים. באנקס נתפרסמה בשעתה בזכות סיפורה „החדר דמוי ל”.